

PRAWNO-POLITYCZNE ASPEKTY WYBORU PRZEWODNICZĄCEGO KOMISJI EUROPEJSKIEJ W LATACH 2004-2019

LEGAL AND POLITICAL ASPECTS OF THE ELECTION OF THE PRESIDENT OF THE EUROPEAN COMMISSION IN THE YEARS 2004-2019

Dr hab. Mirosław Piotrowski, prof. KUL

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

e-mail: miroslaw.piotrowski@kul.pl; <https://orcid.org/0000-0003-1517-0128>

Abstrakt

Stanowisko przewodniczącego Komisji Europejskiej było i pozostaje jednym z najważniejszych w strukturze obsadzanych funkcji w całej Unii Europejskiej. Z formalno-prawnego punktu widzenia szef KE plasuje się po przewodniczącym Rady Europejskiej. Jednakże z uwagi na praktyczne prerogatywy przyznawane mu w traktatach, często traktowany bywa jako osoba pierwsza, czyli najważniejsza. Stąd wyborom przewodniczącego Komisji z reguły towarzyszyły emocje polityczne. W latach 2004-2019 doszło do największego rozszerzenia Wspólnot Europejskich, ale także do odrzucenia oraz przyjęcia nowych, podstawowych aktów prawnych. Jakkolwiek umieszczone w nich przepisy określające tryb wyboru przewodniczącego KE, którego kompetencje poszerzano, w zasadzie nie ulegały większym modyfikacjom, to zdecydowanie zmieniała się ich prawna interpretacja. Główną osią sporu było przejmowanie przez Parlament Europejski prerogatywy, desygnowania kandydata na szefa KE, dotychczas przynależnej Radzie Europejskiej.

Słowa kluczowe: Unia Europejska, Prawo Unii Europejskiej, Komisja Europejska, Przewodniczący KE

Abstract

The post of president of the European Commission has been and still remains one of the most important in the structure of functions within the whole European Union. From the formal point of view the EC head is placed after the president

of the European Council. However, due to the practical prerogatives assigned to him in treaties, they are often treated as the first and most important person. Hence, the elections of the president of the Commission were usually accompanied by political emotions. In the years 2004-2019 the largest extension of European Communities took place but at the same time some basic legal acts were rejected and the new ones were adopted. Although their provisions, which determined the procedure for electing the president of EC and which extended the latter's competences, did not in principle undergo any greater modifications, their legal interpretation was definitely changed. The main axis of dispute was the European Parliament taking over the prerogative of appointing a candidate for the head of EC, till then belonging to the European Council.

Keywords: European Union, Law of the European Union, European Commission, EC President

Wstęp

Stanowisko przewodniczącego Komisji Europejskiej było i pozostaje jednym z najważniejszych w strukturze obsadzanych funkcji w całej Unii Europejskiej. Choć w traktatach nie określono hierarchii liderów unijnych instytucji, to z punktu widzenia formalno-prawnych obyczajów i dyplomatycznych reguł, szefa KE plasowano po przewodniczącym Rady Europejskiej¹. Jednakże z uwagi na praktyczne prerogatywy przyznawane mu w traktatach (m.in. jest – wraz z KE – strażnikiem traktatów, posiada inicjatywę ustawodawczą, alokuje pieniądze), często traktowany bywa jako osoba pierwsza, czyli najważniejsza. Stąd wyborom przewodniczącego Komisji z reguły towarzyszyły emocje polityczne. Podgrzewane były zmieniającym się prawem europejskim, czyli przyjmowanymi nowymi głównymi aktami prawnymi, a przede wszystkim jego interpretacjami. Kulminacja nastąpiła po największym rozszerzeniu Unii Europejskiej w 2004 r. Prawne

¹ Przewodniczący RE wybierany był bezpośrednio przez szefów rządów i głowy państw członkowskich UE i ich reprezentował, ergo był przedstawicielem narodów będących źródłem prawa pierwotnego. Przewodniczącego KE postrzegano jako wyznaczony przez RE urzędnika, którego zatwierdzał i kontrolował PE. Spór o pierwszeństwo ilustruje wizyta szefów RE i KE w Turcji, zob. „Afera krzeselkowa z von der Leyen, Erdoganem i Michelelem. Jest odpowiedź Turcji.” <https://wiadomosci.dziennik.pl/swiat/artykuly/8135831,ursula-vonder-leyen-charles-michel-recep-tayyip-erdogan.html> [dostęp: 08.04.2021].

i polityczne napięcie narastało co pięć lat, nie wyłączając ostatnich wyborów na szefa KE w 2019 r.

1. Traktat Nicejski i pierwsze podejście José Manuela Barroso

Kilka lat przed historycznym powiększeniem Wspólnot Europejskich, które stały się głównym filarem Unii Europejskiej ustanowionej *Traktatem z Maastricht*², jej „starzy” członkowie przygotowywali i uaktualniali podstawy prawne (*vide Traktat Amsterdamski*³). Efektem był przyjęty 11 XII 2000 r. i podpisany 26 II 2001 r. *Traktat z Nicei*⁴, który wszedł w życie 1 II 2003 r. Wzmacniał on pozycję przewodniczącego KE poprzez dodanie prerogatyw organizacyjnych oraz nadając mu m.in. atrybuty polityczne. W art. 217 ust. 1 *Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską*⁵ w brzmieniu nadanym mu przez art. 2 ust. 24 *Traktatu z Nicei* zapisano, że „Komisja Europejska działa pod politycznym kierownictwem przewodniczącego, który decyduje o jej organizacji wewnętrznej w celu zapewnienia jej spójnego, skutecznego działania i kolegalności”. Procedura wyboru przewodniczącego KE odbywać się miała na podstawie art. 214 ust. 2 TWE w brzmieniu nadanym przez art. 2 ust. 22, gdzie stwierdzano, że „Rada, zebrana w składzie szefów państw lub rządów i stanowiąca większością kwalifikowaną, nominuje osobę, którą zamierza mianować przewodniczącym Komisji; nominacja ta jest zatwierdzana przez Parlament Europejski”⁶.

² *Traktat o Unii Europejskiej* z dnia 2 lipca 1992 r., Dz. Urz. WE 1992 C 191 [dalej: TUE]. W art. A zapisano: „Niniejszym Traktatem Wysokie Umawiające się Strony ustanawiają między sobą Unię Europejską, zwaną dalej „Unią”. [...] Unię stanowią Wspólnoty Europejskie, uzupełnione politykami i formami współpracy przewidzianymi niniejszym Traktatem”. W wersji opublikowanej – Dz.U.2004.90.864/30 (akt obowiązujący – wersja od 12 października 2021 r.) w art. A czytamy: „Unia zastępuje Wspólnotę Europejską i jest jej następcą prawnym”.

³ *Traktat z Amsterdamu zmieniający Traktat o Unii Europejskiej, Traktaty ustanawiające Wspólnoty Europejskie i niektóre związane z nimi akty* z dnia 2 października 1997 r., Dz. Urz. WE 1997 C 340. Zob. Byrska, Gawkowski, i Liszkowska 2017, 23-28.

⁴ *Traktat z Nicei zmieniający Traktat o Unii Europejskiej, Traktaty ustanawiające Wspólnoty Europejskie i niektóre związane z nimi akty* z dnia 26 lutego 2001 r., Dz. Urz. WE 2001 C 80 [dalej: *Traktat z Nicei*].

⁵ *Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską* z dnia 31 sierpnia 1992 r., Dz. Urz. C 224 [dalej: TWE]. Zob. *Traktat z Nicei*.

⁶ Por. Barcz 2020, 314.

Mimo jasnej podstawy prawnej powoływania szefa KE następowała znacząca zamiana techniczna. Po akcesji dziesięciu nowych państw członkowskich i wyborach do PE w czerwcu 2004 r., zwiększyła się liczba członków RE (z 15 do 25-ciu), co pociągało za sobą szacowaną zmianę większości kwalifikowanej potrzebnej w głosowaniu. Powiększyła się też liczba posłów do PE (732), a to stwarzało ryzyko większych komplikacji. Po nowym, przełomowym dla UE rozdzieleniu, kandydatem na przewodniczącego KE został J.M. Barroso, który wcześniej był premierem Portugalii. Po uzyskaniu rekomendacji RE rozpoczął on rozmowy z przedstawicielami frakcji politycznych w PE. W zasadzie decydował układ dwóch największych sił, tj. chadeków i socjalistów, do którego doproszono także liberałów. Oni to, z wyłączeniem jawności, decydowali o obsadzie najważniejszych stanowisk. Nie było jednak pewności co do narzuconej dyscypliny głosowania, które było tajne. Barroso jako kandydat rozmawiał więc ze wszystkimi politycznymi frakcjami, także niewielką grupą Niepodległość i Demokracja (ND) z J.P. Bonde i N. Farage'm na czele. Ich głosy spodziewał się pozyskać w zamian za przesłanie tajnego wykazu komitetów roboczych powołanych przy KE, którego się domagali, warunkując poparcie [Piotrowski 2020, 424-25]. Barroso wypełnił ich ultimatum na jeden dzień przed głosowaniem w siedzibie głównej PE w Strasburgu [Tenże 2019, 30-31]. Dnia 22 lipca podczas głosowania uzyskał 413 głosów, przeciw było 251, a 44 oddało głos nieważny lub wstrzymało się od głosu⁷. Wybrany przewodniczący KE mógł zająć się kompletowaniem składu Komisji, a wszystko to przebiegało w atmosferze przygotowań do przyjęcia *Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy*⁸. Nowy akt prawny zmieniający konfigurację personalną ważnych

⁷ „Posłowie zatwierdzili Jose Barroso na przewodniczącego Komisji.” <https://europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=IM-PRESS&reference=20090911IPR60583&language=PL> [dostęp: 31.08.2021]; „Protokół z wyboru przewodniczącego Komisji z 22 lipca 2004.” https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/PV-6-2004-07-22-ITM-008_PL.html [dostęp: 31.08.2021]. W głosowaniu wzięło udział 711 europosłów, głosów ważnych oddano 664.

⁸ *Traktat ustanawiający Konstytucję dla Europy* [Wspólnoty Europejskiej], Luksemburg 2005 [dalej: *Traktat ustanawiający Konstytucję dla Europy*]. Przepis o wyborze przewodniczącego Komisji Europejskiej przeniesiono w niezmiennym kształcie do art. 27 ust. 1 „eurokonstytucji” (s. 29) z *Traktatu z Nicei* (por. *Traktat z Maastricht*). Nowe stanowiska to m.in. przewodniczący Rady Europejskiej i minister spraw zagranicznych Unii.

stanowisk Unii, został wprawdzie podpisany, ale ostatecznie w 2005 r. odrzucono go w referendum we Francji i w Holandii i nie wszedł w życie⁹.

2. W cieniu *Traktatu Lizbońskiego*, czyli wybór José Manuela Barroso po raz drugi

Znaczną część kadencji szefa KE zdominowały negocjacje związane z forsowaniem nowego aktu prawnego zastępującego odrzuconą „eurokonstytucję”. Nową, tzw. „mini eurokonstytucję”¹⁰, oficjalnie nazywaną *Traktatem z Lizbony*¹¹, podpisano 13 XII 2007 r. Akt ten zablokowany został jednak przez referendum w Irlandii. Nie udało się go ratyfikować do czasu kolejnych wyborów do PE, które odbyły się w czerwcu 2009 r. oraz do czasu elekcji kolejnego przewodniczącego KE. Nowym kandydatem okazał się znów J.M. Barroso, który stracił nieco na popularności. Po ponownym, jednogłośnie desygnowaniu go przez RE, wielu europosłów, a nawet całe grupy polityczne, jak socjaliści czy liberałowie, miało zastrzeżenia do przedstawionego przez niego wcześniej w PE programu. Inni, jak Zieloni z D. Cohn-Benditem czy grupa Europa Wolności i Demokracji (EFD) z Farage’em uważali, że „Parlament nie powinien głosować nad kandydaturą Barroso do czasu referendum w Irlandii”¹². Postulowano więc, aby najpierw ustalić stan prawny UE, a później zająć się obsadą personalną. Powstało zamieszanie, gdyż największa grupa chadecka z częścią konserwatystów

⁹ W czerwcu 2005 r., wobec wpłynięcia wniosku nieufności, Barroso musiał tłumaczyć się w PE z zatajenia korzyści majątkowej. Wyjaśnienia szefa KE przyjęto i w głosowaniu (589 przeciw, 35 za i 35 wstrzymujących) odrzucono przedłożony wniosek. „Barroso sails through Latsis yacht censure.” <https://www.ekathimerini.com/news/32226/barroso-sails-trough-latsis-yacht-censure/> [dostęp: 21.11.2022]; Zob. Piotrowski 2017b, 171-74.

¹⁰ Nazwa wprowadzona przez prezydentkę niemiecką w Radzie UE w pierwszej połowie 2007 r. Niekiedy używano nazwy „mini traktat”. W literaturze prawniczej, roboczy wyraz „eurokonstytucja”, określono jako „Traktat konstytucyjny”.

¹¹ *Traktat z Lizbony zmieniający Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską*, sporządzony w Lizbonie dnia 13 grudnia 2007 r., Dz. U. z 2009 r., Nr 203, poz. 1569 [dalej: *Traktat z Lizbony*].

¹² „Posłowie zatwierdzili Jose Barroso na przewodniczącego Komisji.” <https://europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=IM-PRESS&reference=20090911IPR60583&language=PL> [dostęp: 31.08.2021]. Zob. „Protokół z wyboru przewodniczącego Komisji z 16 września 2009.” https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/PV-7-2009-09-16-ITM-007_PLhtml [dostęp: 21.11.2022].

(ECR) popierała Barroso, natomiast dla nordyckiej lewicy (GUE/NGL) był on w ogóle „złym kandydatem na szefa KE”. Te dwa ostatnie stanowiska mogły budzić zdziwienie obserwatorów nieznających meandrów wewnętrznych negocjacji. Z jednej strony nordycka lewica, czyli komuniści byli przeciwni kandydaturze Barroso, któremu *notabene* część prawicy i konserwatystów publicznie wypominała wcześniejszą polityczną aktywność w ruchu maoistycznym [Kuraś i Szpunar 2014; Sitkowski 2014]¹³, z drugiej strony przewodniczący konserwatystów w PE, M. Kamiński, na sesji plenarnej „zapowiedział, że jego grupa polityczna poprze kandydaturę Barroso na przewodniczącego Komisji Europejskiej, mimo, że jest wiele kwestii – jak poparcie dla Traktatu Lizbońskiego – w których posłowie z grupy ECR mają inne zdanie”¹⁴. Barroso podczas spotkania z grupą ECR w PE zapewniał, że przez ostatnie pięć lat starał się reformować Unię, czego dowodem miało być przesłanie zmodyfikowanego wykazu grup roboczych. Z wcześniejszej liczby 3 094 po reformie został jeden tysiąc¹⁵. Postawę Barroso krytykowała niemiecka prasa. *Frankfurter Allgemeine Zeitung* pisał m.in.: „Obiecując wszystkim wszystko w europarlamencie to, na czym im najbardziej zależy, stary i nowy przewodniczący Komisji Europejskiej raz jeszcze udowodnił, że nie ma żadnej własnej linii politycznej, że niczym kameleon w każdej chwili potrafi zmienić skórę, i że zawsze mówi tylko to, co chcieliby od niego usłyszeć w danej chwili przywódcy najsilniejszych państw unijnych”¹⁶.

Ostatecznie w głosowaniu w PE, 16 IX 2009 r., za Barroso opowiedziało się 382 posłów 219 było przeciw, a 117 wstrzymało się od głosu i został on wybrany na drugą kadencję¹⁷. Trzy miesiące później wszedł w życie *Traktat*

¹³ Zob. Piotrowski. 2017a, 78-81; Tenże 2017b, 171-74.

¹⁴ „Posłowie zatwierdzili Jose Barroso na przewodniczącego Komisji.” <https://europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=IM-PRESS&reference=20090911IPR60583&language=PL> [dostęp: 31.08.2021].

¹⁵ *Wykaz grup roboczych Komisji Europejskiej* przesłanych przez J.M. Barroso w maju 2009 r. Dokument w zbiorach Autora. Zob. Piotrowski 2019, 30-31.

¹⁶ „Komentarze prasy niemieckiej.” <https://www.dw.com/pl/17092009/a-4700046> [dostęp: 21.11.2022].

¹⁷ „Protokół z wyboru przewodniczącego Komisji z 16 września 2009.” https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/PV-7-2009-09-16-ITM-007_PL.html [dostęp: 21.11.2022]. Głosowało 718 europosłów.

z Lizbony, który nadał UE osobowość prawną. Oznaczało to wzmocnienie pozycji szefa KE, m.in. poprzez zakotwiczenie go w protokołach dyplomatycznych innych państw oraz organizacji międzynarodowych, nadając mu status porównywalny z premierami, a nawet prezydentami. *Traktat z Lizbony* wzmocniał rolę PE i wprowadzał nowe stanowisko przewodniczącego RE, którym został były belgijski premier Herman van Rompuy. W *Traktacie z Lizbony* (art. 15 ust. 6 TUE) zapisano, że przewodniczący RE zapewnia przygotowanie i ciągłość jej prac, ale „we współpracy z przewodniczącym Komisji”. Jakkolwiek, co odnotowano we wstępie artykułu, w traktatach nie określono hierarchii instytucji UE oraz ich liderów, to z punktu widzenia formalno-prawnych obyczajów i dyplomatycznych reguł, szef RE plasowano wyżej (m.in. przyznano mu też najwyższe uposażenie) niż przewodniczącego KE. W praktyce ten drugi miał jednak o wiele większe znaczenie¹⁸. Doskonale zdawali sobie z tego sprawę prominentni politycy państw członkowskich UE i uwzględniali m.in. przy ustalaniu kolejności zagranicznych wizyt i rozmówców. Jako potwierdzenie tezy służyć może B. Komorowski, który po wyborze i zaprzysiężeniu na prezydenta Polski 6 VIII 2010 r., już 1 IX 2010 r. wyruszył w pierwszą podróż zagraniczną do Europy Zachodniej¹⁹. W pierwszej kolejności udał się do Brukseli na spotkanie z szefem KE Barroso. Następnie spotkał się z sekretarzem generalnym NATO A.F. Rasmussenem, królem Belgów Albertem II, przewodniczącym PE J. Buzkiem i jako piątym w kolejności przewodniczącym RE H. van Rompuyem²⁰. Z Belgii prezydent Komorowski pojechał do Francji na spotkanie z prezydentem N. Sarkozym, a następnie gościł w Niemczech u kanclerz A. Merkel²¹. Tak ustalona kolejność interlokutorów w dyplomacji odczytywana była i jest jednoznacznie. Mimo, że przepis *Traktatu z Lizbony*

¹⁸ *Wersje skonsolidowane Traktatu o Unii Europejskiej i Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Karta Praw Podstawowych, Unia Europejska*, Luksemburg 2010, s. 22-24 [dalej: *Wersje skonsolidowane*]. W art. 13 TUE wymieniono kolejno siedem instytucji UE, RE znalazła się na drugim, a KE na czwartym miejscu. Przykładowo, w praktyce szef RE nie miał nawet wpływu na budżet budynku w którym rezydował, ani na liczbę zatrudnianego tam personelu [Witkowska-Chrzczonec 2008].

¹⁹ „Prezydent z oficjalną wizytą w Brukseli.” <https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/archiwum-bronislawa-komorowskiego/aktualnosci/wizyty-zagraniczne/prezydent-z-oficjalna-wizyta-w-brukseli,16252> [dostęp: 21.11.2022].

²⁰ Tamże.

²¹ Tamże.

dotyczący sposobu wyboru przewodniczącego KE w porównaniu z wcześniejszymi aktami prawnymi się nie zmienił, to nowe prawne okoliczności w nim stworzone, wpłynęły na odmienną interpretację dawnych przepisów.

3. Polityka ponad prawem – wybór Jean’a-Clauda Junckera

Dwa lata przed kolejnymi wyborami do PE oraz wyborami nowego przewodniczącego KE rozpoczęły się przedbiegi do tego stanowiska. We wrześniu 2012 r. jeden z komisarzy UE zgłosił propozycję, aby Barroso został szefem KE w trzeciej kadencji. Z traktatowego punktu widzenia nie było przeszkody do kolejnej reelekcji. Prawo nie ograniczało liczby kadencji szefa KE. Jednakże propozycja ta spotkała się z ripostą rzecznika Komisji O. Bailly’ego. Zdementował on spekulacje zapewniając, że Barroso „nie myśli” o trzeciej kadencji²². Wraz z podjęciem tematu ruszyła także giełda nazwisk potencjalnych kandydatów. Na liście tej znalazł się m.in. ówczesny przewodniczący PE, niemiecki socjaldemokrata M. Schulz. On też był źródłem interpretacji *Traktatu z Lizbony* w zakresie opisu wyboru przewodniczącego KE. *Traktat z Lizbony* przejął przepis dotyczący wyboru przewodniczącego KE z odrzuconego wcześniej *Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy*, jednak w nieco zmienionym brzmieniu: „Uwzględniając wybory do Parlamentu Europejskiego i po przeprowadzeniu stosownych konsultacji, Rada Europejska, stanowiąc większością kwalifikowaną, przedstawia Parlamentowi Europejskiemu kandydata na funkcję przewodniczącego Komisji. Kandydat ten jest wybierany przez Parlament Europejski większością głosów członków wchodzących w jego skład”²³. W odrzuconej „eurokonstytucji” (art. I-27, ust. 1) zapisano, że RE przedstawia PE „swojego kandydata”. W zmianach *Traktatu z Lizbony* pominięto wyraz „swojego”.

Reorientacja sprowadzała się do tezy, że to nie RE powinna desygnować kandydata na szefa KE tylko PE. Wspomniany M. Schulz wychodził

²² „Barroso na trzecią kadencję szefa KE. Kto za?” <https://forbes.pl/wiadomości/nz04vrp> [dostęp: 21.11.2022].

²³ *Wersje skonsolidowane*, s. 26. Dalej doprecyzowano, że jeśli kandydat nie uzyska większości to RE stanowiąc większością kwalifikowaną przedstawia PE w terminie miesiąca nowego kandydata, wybieranego w drodze tej samej procedury. Por. *Traktat ustanawiający Konstytucję dla Europy*, s. 29.

z założenia, że skoro PE zatwierdza kandydatów na szefa KE, a w *Traktacie z Lizbony* (art 17, ust. 7 TUE) zapisano, że w procedurze wyboru należy „uwzględnić wybory do Parlamentu Europejskiego”, a następnie „przeprowadzić stosowne konsultacje”, to RE „stanowiąc większością kwalifikowaną” powinna tylko zatwierdzać kandydata wyłonionego przez największą (zwycięską) frakcję polityczną²⁴. Według tej wykładni każda z grup politycznych w PE, powinna przed wyborami wyznaczyć własnego „wiodącego kandydata” na szefa KE. Po wyborach ta grupa, która osiągnie najlepszy wynik w całej Unii automatycznie będzie miała szefa KE. Stanowisko interpretacyjne Schulza podzieliła większość w PE. Wyrazem tego była ogłoszona 13 XII 2013 r. w Strasburgu rezolucja „w sprawie poprawy organizacji wyborów do Parlamentu Europejskiego w 2014 r.”. W § N, pkt 5 tejże rezolucji PE „wzywa europejskie partie polityczne do mianowania swych kandydatów na przewodniczącego Komisji odpowiednio wcześniej przed wyborami, by umożliwić im przeprowadzenie znaczącej – ogólnoeuropejskiej – kampanii, która skupiałaby się na zagadnieniach europejskich w oparciu o platformę partii i o program ich kandydata proponowanego na przewodniczącego Komisji”²⁵.

Wyjaśnienie prawno-polityczne odmiennego niż dotychczas podejścia do wyborów szefa KE sformułowano w § E oraz F. Czytamy tam: „mając na uwadze, że wybory europejskie będą pierwszymi wyborami po wejściu w życie Traktatu z Lizbony – na mocy którego uprawnienia Parlamentu Europejskiego zostały znacznie poszerzone, w tym jego rola w wyborze przewodniczącego Komisji – dlatego też będą doskonałą okazją do zwiększenia przejrzystości i wzmocnienia europejskiego wymiaru tych wyborów”. Dalej stwierdzano, że „większość europejskich partii politycznych wydaje się być gotowa do mianowania własnych kandydatów na przewodniczącego Komisji, licząc na to, że ci kandydaci odegrają znaczącą rolę w kampanii do Parlamentu, w szczególności przez osobiste przedstawienie swoich programów politycznych we wszystkich państwach członkowskich Unii Europejskiej”²⁶.

²⁴ *Wersje skonsolidowane*, s. 26.

²⁵ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 4 lipca 2013 r.; „Praktyczne aspekty organizacji wyborów do Parlamentu Europejskiego w 2014 r.” www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-7-2013-0323_PL.html [dostęp: 21.11.2022].

²⁶ Tamże.

Zapisaną w *Traktacie z Lizbony* kwestię „stosownych konsultacji” pomiędzy PE a RE opierano na deklaracji 11 załączonej do *Traktatu z Lizbony*, gdzie stwierdza się, że wybór przewodniczącego Komisji odbywa się „za wspólnym porozumieniem” (§ N). W deklaracji tej wprawdzie znalazły się zapisy, że „Parlament Europejski i Rada Europejska wspólnie ponoszą odpowiedzialność za sprawny przebieg procesu wyboru przewodniczącego Komisji Europejskiej” i że nastąpi to w drodze konsultacji, lecz sposób tych konsultacji miał zostać ustalony później i to „za wspólnym porozumieniem”²⁷.

Rezolucją swoją Parlament zaskakiwał Radę, a przewodniczący PE Schulz nie zwlekając ogłosił, że on sam będzie „wiodącym kandydatem” (Spitzenkandidat) na szefa Komisji z ramienia grupy socjaldemokratycznej (S&D), której notabene wcześniej w PE przewodził. Chadecy (EPL), chcąc dotrzymać kroku Schulzowi, ogłosili, że ich kandydatem będzie były premier Luksemburga J.-C. Juncker. W ślad za nimi poszły inne partie polityczne, nominując swoich kandydatów. Liberałowie (ALDE), czyli trzecia co do wielkości grupa polityczna w PE, wystawili swojego lidera G. Verhofstadta (byłego premiera Belgii), Europejską Partię Zielonych reprezentowała S. Keller, komunistów, czyli Europejską Nordycką Zieloną Lewicę (GUE/NGL) A. Tsipras [Słojewska 2014]. Rozwiązania te zaskoczyły kanclerz Niemiec A. Merkel, która przeoczyła (i *de facto* nie doceniła) narodzin tego procesu. Gdy nabrał on tempa, niezręcznie było jej go oficjalnie hamować [Piotrowski 2019a, 75-76]. Jak podała niemiecka prasa, Merkel nieoficjalnie podjęła nieskuteczną próbę zablokowania kandydatury Junckera²⁸. Przedstawione nowe rozwiązanie propagowano jako szansę na zaangażowanie większej liczby obywateli UE w zbliżających się wyborach do PE. Pięcioro kandydatów ruszyło z kampanią wyborczą po UE, a następnie Europejska Unia Nadawców (EBU) zorganizowała ich półtoragodzinną debatę telewizyjną, relacjonowaną z siedziby PE w Brukseli²⁹. W zgiełku re-

²⁷ *Deklaracje dołączone do aktu końcowego konferencji międzyrządowej, która przyjęła Traktat z Lizbony* podpisany w dniu 13 grudnia 2007 r., Dz. Urz. UE C 326/337.

²⁸ „Niemcy „Der Spiegel”: Merkel nie chce Junckera na szefa KE.” https://www.money.pl/archiwum/wiadomosci_agencyjne/pap/arttykul/niemcy;der;spiegel;merkel;nie;chce;junckera;na;szefa;ke,194,0,1449922.html [dostęp: 21.11.2022].

²⁹ „Debatę kandydatów na szefa KE. Prawie wszyscy za sankcjami dla Rosji.” <https://www.tvp.info/15215838/debata-kandydatow-na-szefa-ke-prawie-wszyscy-za-sankcjami-dla-rosji>

toryki kandydatów ginął głos przewodniczącego RE van Rompuy'a, który „zwracał uwagę, że PE nie może suwerennie wskazywać szefa KE, bo jest to kompetencja Rady. Traktat Lizboński mówi tylko, że Rada wskazując kandydata, musi wziąć pod uwagę wyniki wyborów. Czyli jeśli wygrają chadecy, wskaże chadeka, jeśli socjaliści – socjalistę. Ale nie musi to być Juncker czy Schulz”.

W ślad za tym szła sugestia, że eurodeputowani nie przeczytali, a z pewnością nie zrozumieli Traktatu [Stojewska 2014]³⁰. Innego zdania była Konferencja Przewodniczących PE, która 10 IV 2014 r., podczas spotkania z przewodniczącym RE, zakomunikowała mu, że „przewodniczący Komisji musi zostać wybrany z grona wiodących kandydatów przedstawionych przez grupy polityczne” [Adamiec i Wąsowicz 2014, 16]³¹. Po wyborach do PE, które odbyły się w krajach UE w dniach 22-25 V 2014 r., formuła ta została niejako zalegalizowana. Zwyciężyła Europejska Partia Ludowa, która na 751 mandatów zdobyła 221 (29,3%), a Postępowy Sojusz Socjalistów i Demokratów zdobył 191 (25,43%)³². RE wskazała podczas szczytu 26-27 VI 2014 r. (26 krajów było za i 2 przeciw: Wielka Brytania i Węgry) na szefa KE kandydata zwycięzców – Juncker'a. Odebrane zostało to jako skuteczna możliwość narzucenia RE kandydata. Podczas tajnego głosowania w PE 15 VII 2014 r., w którym wzięło udział 729 posłów, za Juncker'em oddano 422

[dostęp: 21.11.2022]; „Na żywo: telewizyjna debata kandydatów na przewodniczącego Komisji Europejskiej.” <https://www.europarl.europa.eu/news/pl/headlines/eu-affairs/20140514STO47054/na-zywo-telewizyjna-debata-kandydatow-na-przewodniczacego-komisji-europejskiej> [dostęp: 21.11.2022].

³⁰ Zmianę trybu wyboru przewodniczącego KE krytykował także premier Wielkiej Brytanii [Cameron 2014]. Pisał m.in.: „Zaakceptowanie takiego twierdzenia (że to PE wybiera kandydatów) byłoby głęboko szkodliwe dla Europy i raczej podważyłoby niż wzmocniłoby demokratyczną legitymację UE. Przeniosłoby władzę z rządów krajowych na Parlament Europejski bez zgody wyborców.” Jego zdaniem „upolityczniłoby to Komisję Europejską”, przed czym przestrzegał wiele lat wcześniej V. Giscard d'Estaing. Twierdził on też, że proponowane rozwiązanie jest niezgodne z traktatami, czyli prawem pierwotnym UE.

³¹ Por. *Shifting Eu Institutional Reform into high gear, Raport of the CPS High-level group* (Centre for European Policy Studies, Chair Danuta HUBNER), Centre for European Policy Studies, Brussels 2014, s. 1-4.

³² „Parlament Europejski: 2014-2019. Posiedzenie Inauguracyjne.” <https://www.europarl.europa.eu/election-results-2019/pl/wyniki-wyborow/2014-2019/posiedzenie-inauguracyjne/> [dostęp: 21.11.2022]. Kolejne ugrupowania zdobyły mandaty: EKR 70 (9,32%), ALDE 67 (8,92%), GUE/NGL 52 (7,2%), Zieloni WSE 50 (6,66%), EFD 48 (6,39%), NI 52 (6,92%).

głosy (potrzebował do wyboru 376), 250 przeciw, 47 wstrzymujących i 10 nieważnych³³. Nowy szef KE wcześniej zapowiedział, że „politycznie będzie stał na lewo od centro-prawicowego nurtu Unii Europejskiej”³⁴. Jednakże nie jego program, ale przeszłość i specyficzne osobiste zachowanie odcisnęło największe piętno na pięcioletniej kadencji. Zaczęło się już w listopadzie 2014 r. od afery LuxLeaks, ujawnionej przez Międzynarodowe Konsorcjum Dziennikarzy Śledczych (ICIJ). Dotyczyła ona stworzenia rajów podatkowego, czyli mechanizmu przyciągania inwestorów zagranicznych poprzez zaniżanie lub unikanie podatków w Luksemburgu oraz uszczuplania dochodów innych państw UE. Działo się to, gdy premierem w Luksemburgu był właśnie Juncker. Po wyborze jako szef KE miał on walczyć w UE z tym procederem. Juncker z afery tej tłumaczył się na forum PE (gdzie zaledwie cztery miesiące po wyborze debatowano nad wnioskiem o wotum nieufności wobec niego), co na starcie osłabiło jego pozycję³⁵. Przez cały okres swojej kadencji Juncker odpierał ataki o nadużywanie alkoholu, a KE jego dziwne zachowania (klepanie po twarzy przywódców państw, potknięcia, zachwiania), tłumaczyła „rwą kulszową”³⁶. Także wiele jego wypowiedzi budziło kontrowersje, a znamienna przemowa w PE, w której utrzymywał, że spotkał się z przywódcami innych planet i rozmawiał z nimi o przyszłości UE, nie pozostała bez wpływu na bieg jego europejskiej kariery [Austin 2016]³⁷. Z ulgą przyjęto deklarację Junckera, że nie będzie ubiegał się o reelekcję. Bez wątpienia największą polityczną porażką jego kadencji był Brexit, czyli decyzja Brytyjczyków o wyjściu z UE. Formalna procedura przeciągała się w czasie tak, że brytyjscy europosłowie i premier Wielkiej Brytanii zdążyli jeszcze uczestniczyć w wyborze jego następcy.

³³ „Parlament wybiera Jean-Claude Junckera przewodniczącym Komisji Europejskiej.” <https://www.europarl.europa.eu/news/pl/press-room/20140714IPR52341> [dostęp: 21.11.2022].

³⁴ „Role and election of the President of the European Commission.” <https://www.europarl.europa.eu> [dostęp: 21.11.2022].

³⁵ „Lux Leaks: debata nad wnioskiem o wotum nieufności dla Junckera i jego drużyny.” <https://www.europarl.europa.eu/news/pl/press-room/20141121IPR79870> [dostęp: 21.11.2022]. Zob. Piotrowski 2017a, 92-95.

³⁶ „Jean-Claude Juncker: denerwowały mnie posądzenia o pijaństwo.” <https://www.dw.com/pl/jean-claude-juncker-denerwowa%C5%82y-mnie-pos%C4%85dzenia-o-pija%C5%84stwo/a-51035109> [dostęp: 21.11.2022].

³⁷ „Jean-Claude Juncker rozmawia z UFO?” <https://www.salon24.po/u/polityka-od-kuchni/775466> [dostęp: 21.11.2022].

4. Prawo ponad polityką – wybór Ursuli von der Leyen

Kluczowi politycy PE, zachęteni precedensem prawnym, zaakceptowanym przez RE uznanym przy elekcji Junckera w 2014 r., zamierzali zakotwiczyć go w praktyce oraz wykładni jurydycznej podczas kolejnych europejskich wyborów. Już pod koniec 2018 r. europejskie grupy polityczne wybrały swoich „wiodących kandydatów” na szefa KE, rozpoczynając przedbiegi. Uwagę przykuwali liderzy nominowani przez dwie największe grupy polityczne. Chadecy wystawili szefa swojej grupy w PE, Niemca M. Webera, a socjaliści pierwszego wiceprzewodniczącego KE, Holendra F. Timmermansa. Konserwatyści (EKR), choć w poprzednich wyborach nie uczestniczyli, to tym razem nominowali czeskiego europośła J. Zhradila, liberałowie wskazali urzędującą komisarz ds. konkurencji Dunkę M. Vestager³⁸, Zieloni nominowali dwójkę kandydatów Niemkę S. Keller i Holendra B. Eickhout’a, a komuniści (Nordycka Zielona Lewica) belgijskiego związkowca N. Cue i Słowenkę V. Tomić³⁹. Zdawano sobie sprawę, że o ile ponownie zaakceptowana zostanie przez RE pozatraktatowa praktyka *Spitzenkandidata*, to tym razem nastąpi także odejście od dotychczasowej niepisanej zasady, że o stanowisko szefa KE ubiegać się mogą tylko byli szefowie rządów krajów członkowskich UE⁴⁰. Tym razem wśród wszystkich czołowych kandydatów nie znaleziono polityka mogącego poszczycić się taką pozycją. W praktyce liczyli się dwaj Weber i Timmermans. Zarówno oni, jak i pozostali, przedstawiający swój program, kandydaci, musieli mieć świadomość, że główny cel zmiany sposobu wyboru szefa KE, jakim miało być „przybliżenie Europy” obywatelom, nie został w 2014 r. osiągnięty. Nie podniosła się bowiem, zakładana wcześniej, frekwencja w wyborach do PE, która nawet nieco spadła (z 43% do 42,6%) [Piotrowski 2020, 420].

Główni kandydaci sześciu grup politycznych odbyli debatę telewizyjną 15 V 2019 r., transmitowaną z siedziby Parlamentu w Brukseli. W dniach

³⁸ Pierwotnie miał to być G. Verhofstadt, ale zrezygnował oburzony brakiem ogólnoeuropejskiej listy do PE.

³⁹ „Election of the President of the European Commission. Understanding the Spitzenkandidaten process, EPRS Laura Tilindyte Members.” <https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018,6302264> [dostęp: 21.11.2022].

⁴⁰ „Komentarze prasy niemieckiej.” <https://www.dw.com/pl/17092009/a-4700046> [dostęp: 21.11.2022].

23-26 V 2019 r., odbyły się dziewiąte bezpośrednie wybory do PE. W skali UE zwyciężyli chadecy uzyskując na 751 możliwych – 182 mandaty (24,23%), a drugie miejsce zajęli socjaliści ze 154 mandatami (20,51%)⁴¹. Mimo dużych strat w liczbie mandatów w porównaniu z poprzednimi wyborami, uzyskany wynik oznaczał nominację na szefa KE dla niemieckiego europosła z CSU Webera. W tym rozdaniu trzeba było jednak bardziej liczyć się z Liberałami (Renew Europe), którzy otrzymali 108 mandatów. Pozostałe grupy uzyskały: Zieloni 74 mandaty, Tożsamość i Demokracja 73, Konserwatyści 62, Niezrzeszeni 57, Komuniści 41. Po raz pierwszy dwie największe grupy polityczne nie miały razem samodzielnej większości w PE. Frekwencja w wyborach była wyższa i osiągnęła 50,66%⁴². Nie wiązano jej jednak bezpośrednio ze wskazaniem *Spitzenkandydatów*. Okazało się, że politycy PE po naruszeniu prawa RE do wskazania kandydata na szefa KE, zaczęli także podważać dotychczasową interpretację przepisu *Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy* (art. 27, ust 1), nakazującego uwzględnić wybory do PE. Sformułowanie to oznaczało, że RE wskazuje kandydata wywodzącego się ze zwycięskiej grupy politycznej. Tym razem bowiem zakwestionowano kandydaturę Webera, który nie uzyskał wystarczającego wsparcia ze strony kanclerz Merkel. W rozmowach socjalistów z liberałami oraz zielonymi i komunistami, postanowiono, że kandydatem na szefa KE zostanie socjalista Timmermans. Weberowi w ramach rekompensaty oferowano fotel przewodniczącego PE, i to na pięć lat (czyli dwie kadencje) [Broniatowski 2019b]. Propozycję tę poparła kanclerz Niemiec, która w trakcie szczytu G20 w Osace, uzyskała dla tej koncepcji aprobatę kilku państw UE. Przedstawiony plan storpedowali jednak liderzy EPL, czyli grupy politycznej Merkel. Na specjalnym posiedzeniu w Brukseli zdecydowanie sprzeciwili się oddaniu, najbardziej intratnego stanowiska w Unii, konkurencyjnej grupie socjalistycznej. Według wpływowego tygodnika *Politico*, Merkel musiała ulec i zrezygnować z poparcia Timmermansa, co interpretowano jako jej „upokorzenie” [tamże]. Chadecy wygrali wybory do PE, dlatego nie zamierzali zrezygnować z nominowania swojego kandydata. Po kilku dniach inicjatywa wróciła do RE, która zaproponowała

⁴¹ „Parlament Europejski 2019-2024. Posiedzenie inauguracyjne 02 lipca 2019.” <https://www.europarl.europa.eu/elections-results-2019/pl> [dostęp: 21.11.2022].

⁴² Tamże.

na stanowisko szefa KE urzędującą minister obrony Niemiec w rządzie Merkel, reprezentującą EPL, U. von der Leyen. Kandydatura ta wywołała zdziwienie, gdyż oznaczała utracenie przez RE wszystkich „wiodących kandydatów” i *de facto* ośmieszenie naciągniętej prawnie, przez PE, procedury [Barcz 2020, 317]. Z drugiej strony powstały wątpliwości co do samej von der Leyen, na której ciążyły oskarżenia niegospodarności i korupcji [Tenże 2019a]. Sprawa dotyczyła zlecenia bezprzetargowych kontraktów firmom doradczym na kwotę 178 mln euro, przez niemieckie MON, w okresie 2013-2019 r., gdy kierowała nim von der Leyen. Aferę badała specjalna komisja śledcza Bundestagu [Kokot 2019]. Pomimo kontrowersji, kanclerz Merkel zdołała przeforsować swoją kandydatkę (formalnie w RE przedstawił ją prezydent Francji, wszyscy byli za, tylko Merkel taktycznie wstrzymała się od głosu) [Gibadło i Szczepanik 2019], którą czekało jeszcze głosowanie w PE. Sprawa nie była prosta ze względu na urażone ambicje wielu europosłów powiązanych ze złamaniem procedury „wiodącego kandydata”. Jako zachętę podkreślano, że po raz pierwszy w historii Wspólnot Europejskich szefową KE zostanie kobieta. Kanclerz Merkel publicznie przyznała, że rozmawiała z wszystkimi przywódcami krajów Unii, zachęcając, aby ich europosłowie w PE zagłosowali za von der Leyen. Niemiecka kanclerz liczyła na europosłów rządzącego w Polsce PiS-u, których głosy miały okazać się kluczowe. W tej sprawie miał udać się także do Warszawy sekretarz generalny CDU P. Ziemniak, który przeprowadził rozmowę z prezesem PiS J. Kaczyńskim. W wyniku tych zabiegów premier RP M. Morawiecki zaapelował, aby europosłowie PiS głosowali za von der Leyen [Ciechanowicz 2019]. Kandydatka przed głosowaniem przedstawiła swój program, w którym na plan pierwszy wysunęła neutralność klimatyczną (Green Deal for Europe), co w praktyce miało oznaczać likwidację wszystkich kopalń, a także nawiązała do strategii na rzecz równouprawnienia płci (European Gender Equality)⁴³, zapowiadając przyjęcie przez UE *Konwencji Stambulskiej*⁴⁴. Obiecała też powrócić do wzmocnienia procedury

⁴³ „European Commission – Press release. Gender Equality Strategy: Striving for a Union of equality.” https://www.ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_358 [dostęp: 21.11.2022].

⁴⁴ „Przemówienie Ursuli von der Leyen w PE w Strasburgu 16.07.2019.” <https://www.multimedia.europarl.europa.eu> [dostęp: 21.11.2022]. Por. Von der Leyen 2019.

Spitzenkandidatów oraz „ponownego rozważenia list ponadnarodowych w przyszłych wyborach europejskich”⁴⁵.

Głosowanie w PE nad von der Leyen odbyło się w Strasburgu 16 VII 2019 r. Do jej wyboru potrzebne były 374 głosy. Za von der Leyen opowiedziało się 383 posłów, 327 było przeciw, a 22 wstrzymało się od głosu⁴⁶. Wynik dowodził, że nowa przewodnicząca KE wybrana została większością zaledwie 9-ciu głosów. Niebawem premier RP Morawiecki ogłosił, że to właśnie głosy europosłów PiS, w liczbie 26-ciu przeważały szalę i to dzięki nim von der Leyen wybrano na ten urząd [Podalska 2019]. Ten sam sukces przypisywali sobie liderzy włoskiego Ruchu Pięciu Gwiazd, którego 14-tu europosłów miało poprzeć von der Leyen. *Notabene* ich koalicjant, czyli Liga (Północna) głosował przeciw jej kandydaturze, co doprowadziło ostatecznie do rozpadu rządowej koalicji we Włoszech już w sierpniu 2019 r. [Bartkiewicz 2019]. Dało to asumpt do twierdzenia, że kto sprzeciwia się woli kanclerz Niemiec w UE, może ponieść dotkliwe straty polityczne także we własnym kraju.

Uwagi końcowe

Wybory przewodniczącego KE były istotne zarówno ze względu na techniczne możliwości zarządzania UE, jak i nadawanie jej politycznego impulsu. Miały też bezpośrednie przełożenie na turbulencje gospodarcze i polityczne wszystkich krajów członkowskich. W latach 2004-2019 doszło do największego rozszerzenia Wspólnot Europejskich, ale także do odrzucenia oraz przyjęcia nowych, podstawowych aktów prawnych. Jakkolwiek umieszczone w nich przepisy określające tryb wyboru przewodniczącego KE, (którego kompetencje poszerzano) w zasadzie nie ulegały większym modyfikacjom, to zdecydowanie zmieniała się ich prawna interpretacja. Główną osią sporu było przejmowanie przez PE prerogatywy desygnowania kandydata na szefa KE, dotychczas przynależnej RE. O ile jeszcze w 2004 r., przy wyborze Barroso, PE nie kwestionował uprawnień RE

⁴⁵ „Ursula von der Leyen prezentuje posłom swoją wizję.” www.europarl.europa.eu/news/pl/press-room/20190711IPR56823/ [dostęp: 21.11.2022].

⁴⁶ „Parlament wybrał Ursulę von der Leyen na przewodniczącą Komisji Europejskiej.” https://www.europarl.europa.eu/poland/pl/strona_glowna/aktualnosci/news/2019/lipiec-2019/ursula.html [dostęp: 21.11.2022]. Por. Barcz, 2020, 334-35.

do wskazywania kandydata na to stanowisko, to już pięć lat później przy jego reelekcji, podniosły się głosy, aby z wyborem poczekać na nowy akt prawny. Po wejściu w życie *Traktatu z Lizbony*, PE odmiennie zinterpretował ten sam przepis, przeniesiony z poprzednich traktatów, dotyczący uwzględnienia wyborów do PE przy desygnowaniu kandydata na szefa KE i wymusił w 2014 r. przyjęcie przez RE wytypowanego jako *Spitzenkandidata* przez PE, Junckera. Po pięciu latach PE forsował tę samą „pozatraktatową” praktykę prowadząc stosowną kampanię wyborczą. Jednakże już po elekcji, na skutek wewnętrznych sporów, oddał inicjatywę RE, konkretnie kanclerz Merkel i z trudem, ale zaakceptował w głosowaniu zaproponowaną kandydaturę von der Leyen. Tym samym nastąpiło odejście od niepisanej zasady, że szefem KE może tylko zostać osoba piastująca wcześniej stanowisko premiera kraju członkowskiego UE. Nowa przewodnicząca KE zapowiedziała jednak powrót nowatorskiej procedury „wiodących kandydatów” (a nawet jej wzmocnienie) w przyszłych wyborach europejskich, co można odczytać jako zapowiedź przyszłych modyfikacji legislacyjnych w tym zakresie.

PIŚMIENNICTWO

- Adamiec, Danuta, i Regina Wąsowicz. 2014. *Wybory do Parlamentu Europejskiego 2014. Nowe regulacje, debaty, kampania informacyjna*. Warszawa: Biblioteka Sejmowa.
- „Afera krzeselkowa z von der Leyen, Erdoganem i Michelelem. Jest odpowiedź Turcji.” <https://wiadomosci.dziennik.pl/swiat/artykuly/8135831,ursula-von-der-leyen-charles-michel-recep-tayyip-erdogan.html> [dostęp: 08.04.2021].
- Austin, John. 2016. „Did eu chif confirm alience exist? Juncker seaks of Brexit to leaders other planets.” <https://www.express.co.uk/news/weird/687350/> [dostęp: 21.11.2022].
- Barcz, Jan. 2020. *Od lizbońskiej do postlizbońskiej Unii Europejskiej. Główne kierunki reformy ustrojowej procesu integracji europejskiej*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- „Barroso na trzecią kadencję szefa KE. Kto za?” <https://forbes.pl/wiadomości/nz04vrp> [dostęp: 21.11.2022].
- „Barroso sails through Latsis yacht censure.” <https://www.ekathimerini.com/news/32226/barroso-sails-troug-latsis-yacht-censure/> [dostęp: 21.11.2022].
- Bartkiewicz, Artur. 2019. „Wybór von der Leyen doprowadzi do upadku rządu Włoch?” <https://www.rp.pl/swiat/art1222981> [dostęp: 21.11.2022].

- Broniatowski, Michał. 2019a. „Drugi garnitur zaproponowany na najwyższe stanowiska w UE. Komentarz.” <https://wiadomosci.onet.pl/politico/drugi-garnitur-zaproponowany-na-najwyzsze-stanowiska-w-ue-komentarz/4ymz4pt> [dostęp: 21.11.2022].
- Broniatowski, Michał. 2019b. „Jak Angelę Merkel upokorzono w bitwie o najwyższe stanowiska w Unii.” <https://www.onet.wiadomosci.pl/politico/9x33tnq> [dostęp: 21.11.2022].
- Byrska, Dominika, Krzysztof Gawkowski, i Dominika Liszowska. 2017. *Unia Europejska. Geneza. Funkcjonowanie. Wyzwania*. Wrocław: Wydawnictwo Exante.
- Cameron, David. 2014. „Presidency of the European Commission.” www.gov.uk/government/news/presidency-of-the-european-commission-article-by-david-cameron [dostęp: 21.11.2022].
- Ciechanowicz, Artur. 2019. „Merkel rozmawiała z Morawieckim w sprawie von der Leyen.” <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C485755%2CMerkel-rozmawiala-z-morawieckim-ws-von-der-leyen.html> [dostęp: 21.11.2022].
- „Debata kandydatów na szefa KE. Prawie wszyscy za sankcjami dla Rosji.” <https://www.tvp.info/15215838/debata-kandydatow-na-szefa-ke-prawie-wszyscy-za-sankcjami-dla-rosji> [dostęp: 21.11.2022].
- „Election of the President of the European Commission. Understanding the Spitzenkandidaten process, EPRS Laura Tilindyte Members.” <https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018,6302264> [dostęp: 21.11.2022].
- Gibadło, Lidia, i Melchior Szczepanik. 2019. „Konsekwencje wyboru Ursuli von der Leyen na przewodniczącą Komisji Europejskiej.” https://www.pism.pl/publikacje/Konsekwencje_wyboru_Ursuli_von_der_Leyen_na_przewodniczaca_Komisji_Europejskiej [dostęp: 21.11.2022].
- „Jean-Claude Juncker rozmawia z UFO?” <https://www.salon24.po/u/polityka-od-kuchni/775466> [dostęp: 21.11.2022].
- „Jean-Claude Juncker: denerwowały mnie posądzenia o pijaństwo.” <https://www.dw.com/pl/jean-claude-juncker-denerwowa%C5%82y-mnie-pos%C4%85dzenia-o-pija%C5%84stwo/a-51035109> [dostęp: 21.11.2022].
- Kokot, Michał. 2019. „Czy afera w niemieckim MON pogrąży Ursulę von der Leyen? Jej resort zawierał kontrakty bez przetargów.” <https://wyborcza.pl/7,75399,25071128,czy-afery-w-niemieckim-mon-pograz-y-ursule-von-der-leyen-jej.html> [dostęp: 21.11.2022].
- „Komentarze prasy niemieckiej.” <https://www.dw.com/pl/17092009/a-4700046> [dostęp: 21.11.2022].
- Kuraś, Bartłomiej, i Olga Szpunar. 2014. „UJ nie da honoris causa dla Barroso. Bo promuje gender.” <https://wyborcza.pl/7,75398,15912721> [dostęp: 21.11.2022].

- Leyen von der, Ursula. 2019. „Union that strives for more. My Agenda for Europe, by candidate for President of the European Commission Ursula von der Leyen.” https://www.ec.europa/infopolices/justice-all-fundamental-rights/gender-equality/gender-equality-strategy/_pl [dostęp: 21.11.2022].
- „Lux Leaks: debata nad wnioskiem o wotum nieufności dla Junckera i jego drużyny.” <https://www.europarl.europa.eu/news/pl/press-room/20141121IPR79870> [dostęp: 21.11.2022].
- „Na żywo: telewizyjna debata kandydatów na przewodniczącego Komisji Europejskiej.” <https://www.europarl.europa.eu/news/pl/headlines/eu-affairs/20140514STO47054/na-zywo-telewizyjna-debata-kandydatow-na-przewodniczacego-komisji-europejskiej> [dostęp: 21.11.2022].
- „Niemcy „Der Spiegel”: Merkel nie chce Junckera na szefa KE.” https://www.money.pl/archiwum/wiadomosci_agencyjne/pap/artukul/niemcy;der;spiegel;merkel;nie;chce;junckera;na;szefa;ke,194,0,1449922.html [dostęp: 21.11.2022].
- „Parlament Europejski 2019-2024. Posiedzenie inauguracyjne 02 lipca 2019.” <https://www.europarl.europa.eu/elections-results-2019/pl> [dostęp: 21.11.2022].
- „Parlament Europejski: 2014-2019. Posiedzenie Inauguracyjne.” <https://www.europarl.europa.eu/election-results-2019/pl/wyniki-wyborow/2014-2019/posiedzenie-inauguracyjne/> [dostęp: 21.11.2022].
- „Parlament wybiera Jean-Claude Junckera przewodniczącym Komisji Europejskiej.” <https://www.europarl.europa.eu/news/pl/press-room/20140714IPR52341> [dostęp: 21.11.2022].
- Piotrowski, Mirosław. 2017a. *Europa co dalej?* Warszawa: Wydawnictwo Sióstr Loretanek.
- Piotrowski, Mirosław. 2017b. *Zmierzch Europy*. Warszawa: Wydawnictwo Sióstr Loretanek.
- Piotrowski, Mirosław. 2019. *Widziane z Brukseli*. Lublin: Info Studio.
- Piotrowski, Mirosław. 2020. „Legal and historical aspects of civic activity in the European Communities and in EU.” *Teka Komisji Prawniczej PAN Oddział w Lublinie XIII*, nr 2: 417-33. <https://doi.org/10.32084/tekapr.2020.13.2-32>
- Podalska, Barbara. 2019. „Morawiecki: Głosy PiS zdecydowały o wyborze von der Leyen, 17 lipca 2019.” <https://www.euractiv.pl/section/demokracja/news/morawiecki-glosy-pis-zadecydowaly-o-wyborze-von-der-leyen/> [dostęp: 21.11.2022].
- „Posłowie zatwierdzili Jose Barroso na przewodniczącego Komisji.” <https://europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=IM-PRESS&reference=20090911IPR60583&language=PL> [dostęp: 31.08.2021].

- „Prezydent z oficjalną wizytą w Brukseli.” <https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/archiwum-bronislawa-komorowskiego/aktualnosci/wizyty-zagraniczne/prezydent-z-oficjalna-wizyta-w-brukseli,16252> [dostęp 21.11.2022].
- „Protokół z wyboru przewodniczącego Komisji z 16 września 2009.” https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/PV-7-2009-09-16-ITM-007_PL.html [dostęp: 21.11.2022].
- „Protokół z wyboru przewodniczącego Komisji z 22 lipca 2004.” https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/PV-6-2004-07-22-ITM-008_PL.html [dostęp: 31.08.2021].
- „Role and election of the President of the European Commission.” <https://www.europarl.europa.eu> [dostęp: 21.11.2022].
- Shifting Eu Institutional Reform into high gear, Raport of the CPS High-level group* (Centre for European Policy Studies, Chair Danuta HUBNER), Centre for European Policy Studies, Brussels 2014.
- Sitkowski, Krzysztof. 2014. „Barroso był wojującym maoistą, to polityczny kameleon – znamy treść protokołów z UJ.” <https://niezalezna.pl/54943> [dostęp: 21.11.2022].
- Słojewska, Anna. 2014. „Gra o tron po Barroso. Kampania po europejsku.” <https://www.rp.pl/swiat/art5071441-gra-o-tron-po-barroso-kampania-po-europejsku> [dostęp: 21.11.2022]
- Witkowska-Chrzczonek, Katarzyna M. 2008. *Pozycja prawna Komisji Europejskiej w systemie instytucjonalnym Wspólnot Europejskich*. Toruń: Dom Organizatora TNOiK.